MALTA

QORTI CIVILI
PRIM' AWLA

ONOR. IMHALLEF
JOSEPH ZAMMIT MC KEON

Seduta tat-12 ta' Dicembru, 2011

Citazzjoni Numru. 325/2004

Emanuel Farrugia, Grace Axiaq, Michelina Farrugia, Mario Farrugia, Alfred Farrugia, Mary Grace Dalli, Christopher Casaletto, Carmen Grech, Rita Busuttil, Antonio Farrugia, Joseph Farrugia, John Farrugia u Paul Farrugia u in forza ta` digriet datat 5 ta` Settembru 2008 wara l-mewt tal-attrici Michelina Farrugia giet awtorizzata l-legittimazzjoni tal-atti favur l-atturi l-ohra kollha fil-kawza

kontra

Mary Doris Veneziani, Alfred Farrugia, Mary Grace Grima u Josephine Camilleri

Il-Qorti :

I. <u>Il-Preliminari</u>

Rat ic-citazzjoni prezentata fil-5 ta` Mejju 2004 li taqra hekk –

Peress illi l-atturi huma propjetarji ta` ghalqa msejha ta` San Anard limiti taz-Zabbar go Wied il-Ghajn tal-kejl ta` ghaxart elef, mija u sitta u disghin metru kwadru (10,196 m.k.) tmiss mill-Grigal ma` triq pubblika ma` xatt il-bahar, mill-majjistral ma` beni tal-Gvern u xlokk ma` beni ta` Michael Saliba.

Peress illi b`avviz numru 652/02 MM fl-ismijiet "Mary Doris Veneziani et vs Emanuel Farrugia et", il-konvenuti f`din il-kawza talbuhom jizgumbraw mill-ghalqa msemmija ghax ippretendew li l-ghalqa in kwistjoni hija taghhom.

Peress illi b`digriet tal-24 ta` Marzu 2003 fil-kawza fl-ismijiet "Mary Doris Veneziani et vs Emanuel Farrugia et", l-atturi gie prefiss lilhom terminu sabiex jiddeducu kawza fil-Qrati Superjuri ghall-kanonizzazzjoni tat-titolu taghhom.

Peress illi l-konvenuti appellaw minn dak id-digriet u b`sentenza tal-10 ta` Marzu 2004 deciza mill-Qorti tal-Appell (Sede Inferjuri) fil-kawza fl-ismijiet "Mary Doris Veneziani et vs Emanuel Farrugia et" ikkonfermat il-provvediment moghti u konsegwentement irrinvijat lura l-process lill-ewwel qorti biex jiehu l-kors tieghu.

Peress illi l-atturi f`din il-kawza huma possessuri u propjetarji tal-ghalqa msejha ta` San Anard limiti taz-Zabbar go Wied il-Ghajn tal-kejl ta` ghaxart elef mija u sitta u disghin metru kwadru (10,196 m.k.) tmiss mill-grigal ma` triq pubblika ma` xatt il-bahar, mill-majjistral ma` beni tal-Gvern u xlokk ma` beni ta` Michael Saliba u ghandhom interess illi t-titolu taghhom jipprevali fuq it-titolu pretiz mill-konvenuti.

Peress illi din l-ghalqa kienet propjeta` tal-mejjet missierhom Giuseppi Farrugia u kienet ilha fil-pussess tieghu ghal aktar minn sittin sena ilu u li dejjem ikkonsidraha bhala tieghu tant li kien ighid lill-atturi u lil terzi illi din l-art in kwistjoni hija propjeta` tieghu.

Peress illi l-atturi huma mart il-mejjet Giuseppe Farrugia u l-werrieta tieghu u cioe` uliedu u ulied il-mejta bintu li ppremorietu.

Peress illi wara li miet missierhom l-atturi bhala werrieta ta` missierhom b`kuntratt tas-26 ta` Gunju 2002 fl-atti tan-Nutar Dottor Carmelo Lia li kopja taghha qed tigi hawn annessa u mmarkata bhala Dokument A l-atturi ghamlu d-dikjarazzjoni causa mortis kif stabbilit mil-ligi.

Peress illi l-atturi u/jew missierhom huma l-propjetarji ta` l-art in kwistjoni u ghalhekk qatt ma hallsu qbiela u/jew kumpens iehor lil xi hadd ta` l-ghalqa in kwistjoni li dejjem kienu jikkonsidrawha bhala taghhom u li dejjem hadmuha, rabbew l-annimali fiha kif ukoll kienu jorqdu fl-ghamajjar taghha kif ghadhom jaghmlu whud minnhom sal-gurnata tal-lum.

Peress illi l-pussess ta` l-atturi huwa ahjar mill-pussess tal-konvenuti stante li huma akkwistaw din il-propjeta` bil-preskrizzjoni akkwizittiva trentennali.

Peress illi hadd qatt ma ddisturbahom fil-pussess tat-titolu taghhom hlief meta gie ntavolat l-avviz nru. 625/02 MM fil-21 ta` Ottubru 2002.

Peress illi l-konvenuti qatt ma kienu fil-pussess ta` din l-art li huma jippretendu li hija propjeta` taghhom.

Peress illi jehtieg li jigi dikjarat u deciz illi l-propjeta` in kwistjoni hija propjeta` assoluta tal-atturi u mhux tal-konvenuti stante illi t-titolu taghhom huwa ahjar minn dak tal-konvenuti.

Ighidu l-konvenuti prevja kwalsiasi dikjarazzjoni necessarja u opportune u ghar-ragunijiet premessi ghaliex din il-Qorti m`ghandhiex –

(1) Tiddikjara u tiddeciedi illi l-atturi huma propjetarji tal-ghalqa msejha ta` San Anard limiti taz-Zabbar go Wied il-Ghajn tal-kejl ta` ghaxart elef mija u sitta u disghin metru kwadru (10,196 m.k.) tmiss mill-grigal ma` triq pubblika ma` xatt il-bahar, mill-majjistral ma` beni tal-Gvern u xlokk ma` beni ta` Michael Saliba.

(2) Tiddikjara u tiddeciedi illi l-pussess ta` l-ghalqa in kwistjoni ta` l-atturi huwa ahjar minn dak tal-konvenuti.

Bl-ispejjes u bl-ingunzjoni tal-konvenuti ghas-subizzjoni

Rat id-dikjarazzjoni guramentata tal-atturi, il-lista tax-xhieda ndikati minnhom u l-lista ta` dokumenti esebiti.

Rat in-nota tal-eccezzjonijiet tal-konvenuti prezentata fis-26 ta` Mejju 2004 li taqra hekk –

1. Illi t-talbiet tal-atturi huma nfondati fil-fatt u fid-dritt u ghandhom jigu michuda bl-ispejjez kontra taghhom peress li l-ghalqa fil-limiti ta` Haz-Zabbar u Wied il-Ghajn, kontrada ta` San Anard, tal-kejl cirka ta` tmien tomniet u tlett mondelli, delineata bl-ahmar fl-annessa pjanta

markata Dok AF1 hija propjeta` ta` l-eccipjenti u kienet giet akkwistata minn missierhom Giuseppe Borg, illum mejjet, in forza ta` kuntratt ta` l-14 ta` Lulju 1923 in atti Nutar Dottor Francesco Giorgio Schembri, kopja ta` liema kuntratt tinsab unita u mmarkata Dok AF2.

2. Illi minn imkien ma jirrizulta illi l-atturi ghandhom xi titolu fuq l-art in kwistjoni tant illi meta miet missierhom Giuseppe Farrugia u saret l-ewwel dikjarazzjoni "causa mortis" tieghu fit-2 ta` Mejju 1996 in atti Nutar Carmelo Lia huma lanqas iddenunzjaw l-istess art.

3. Salvi eccezzjonijiet ohra permessi mil-ligi.

Rat id-dikjarazzjoni guramentata tal-konvenuti, il-lista tax-xhieda ndikati u l-elenku tad-dokumenti esebiti minnhom.

Rat ix-xhieda bl-affidavit ta` Rita Busuttil (Dok EF1 a fol 23), ta` Grace Axiaq (Dok EF2 a fol 24 u 25) u ta` Carmen Grech (Dok EF3 a fol 26).

Rat ix-xhieda bl-affidavit ta` Anthony Farrugia (Dok EF4 a fol 28), ta` Joseph Farrugia (Dok EF5 a fol 29), ta` Emanuel Farrugia (Dok EF6 a fol 30), ta` Pawlu Farrugia (Dok EF7 a fol 31), ta` Alfred Farrugia (Dok EF8 a fol 32) u ta` John Farrugia (Dok EF9 a fol 33).

Rat ix-xhieda bl-affidavit ta` Carmelo Grech (Dok EF10 a fol 43), ta` Paschal Pulis (Dok EF11 a fol 44), ta` Paul Vella (Dok EF12 a fol 45) u ta` Joseph Pulis (Dok EF13 a fol 46).

Rat it-traskrizzjoni tad-deposizzjoni tan-Nutar Carmelo Lia (fol 47 sa 55) li xehed fl-udjenza tas-6 ta` Dicembru 2004 quddiem din il-Qorti diversament presjeduta.

Rat it-traskrizzjoni tad-deposizzjoni ta` Alfred Farrugia (fol 56 sa 66) li xehed fl-istess udjenza tas-6 ta` Dicembru 2004.

Rat id-dokumenti li kienu esebiti mix-xhud Alfred Farrugia fl-istess udjenza.

Rat id-dikjarazzjoni li saret mid-difensur tal-atturi fl-istess udjenza fis-sens li l-ghalqa in kwistjoni hija dik indikata u mmarkata fuq Dok FP2 inkluz il-parti markata bl-isfar.

Rat ix-xhieda bl-affidavit ta` Michelina Farrugia (a fol 68).

Rat it-traskrizzjoni tad-deposizzjoni ta` Alfred Farrugia (fol 71B sa 71D) li xehed fl-udjenza tal-14 ta` Frar 2005 quddiem din il-Qorti diversament presjeduta.

Rat id-dokument li kien esebit mix-xhud Alfred Farrugia fl-istess udjenza.

Rat it-traskrizzjoni tad-deposizzjoni ta` Vestru Saliba (fol 77 u 78) li xehed fl-udjenza tas-16 ta` Marzu 2005 quddiem din il-Qorti diversament presjeduta.

Rat it-traskrizzjoni tad-deposizzjoni ta` Emanuel Farrugia (fol 95 sa 97) u ta` Giuseppe Farrugia (fol 98 sa

117) li xehdu in kontroezami fl-udjenza tad-9 ta` Dicembru 2005 quddiem din il-Qorti diversament presjeduta.

Rat it-traskrizzjoni tad-deposizzjoni ta` Joseph Pulis (fol 122 sa 124) li xehed in kontroezami quddiem l-Assistent Gudizzjarju Dr. Audrey Demicoli fis-seduta tal-10 ta` Jannar 2006.

Rat it-traskrizzjoni tad-deposizzjoni ta` Michelina Farrugia (fol 131 sa 133) li xehdet in kontroezami quddiem l-Assistent Gudizzjarju Dr. Natasha Buontempo fis-seduta tad-9 ta` Marzu 2006.

Rat it-traskrizzjoni tad-deposizzjoni ta` Zeppi Pulis (fol 139), Baskal Pulis (fol 140) u Doris Veneziani (fol 141 u 142) li xehdu quddiem l-Assistent Gudizzjarju Dr. Natasha Buontempo fis-seduta tal-14 ta` Marzu 2006.

Rat id-dikjarazzjoni *causa mortis* ta` Giuseppe Farrugia li saret quddiem in-Nutar Carmelo Lia fit-2 ta` Mejju 1996 (fol 153 sa 155) u li kienet prezentata fl-udjenza tat-12 ta` Mejju 2006 quddiem din il-Qorti diversament presjeduta.

Rat ix-xhieda bl-affidavit ta` Dorothy Warrington (Dok DW a fol 157 u 158), ta` Frank Ebejer (Dok FE a fol 159), ta` Victor Farrugia (Dok VF a fol 163 u 164), ta` Alfreda Farrugia (Dok AF a fol 165) u ta` Grace Grima (Dok GG a fol 166).

Rat ix-xhieda bl-affidavit ta` Mary Doris Veneziani (Dok MDV a fol 169 sa 170) flimkien mad-dokumenti li kienu esebiti, ix-xhieda bl-affidavit ta` Joseph Veneziani (Dok JV a fol 178 u 179), ta` Michael Darmanin (Dok MD a fol 180) u tal-Perit Ian Zammit (Dok IZ a fol 181) flimkien mad-dokumenti li kienu esebiti.

Rat id-deposizzjoni ta` Alfrida Farrugia (fol 189) li xehdet fl-udjenza tal-14 ta` Dicembru 2006.

Rat it-traskrizzjoni dattilografata tal-kuntratt tal-14 ta` Lulju 1923 (Dok AF3 a fol 191 u 192).

Rat it-traskrizzjoni tad-deposizzjoni ta` Alfrida Farrugia (fol 195 u 196) li xehdet in kontroezami fl-udjenza tas-16 ta` Frar 2007 quddiem din il-Qorti diversament presjeduta.

Rat iz-zewg ritratti li kienu esebiti mill-atturi a fol 198.

Rat il-verbal tal-access li kien kondott minn din il-Qorti diversament presjeduta fit-23 ta` Mejju 2007 (fol 200 u 201) flimkien ma` hmistax-il ritratt li kienu esebiti mill-atturi waqt l-access.

Rat it-traskrizzjoni tad-deposizzjoni ta` Alfrida Farrugia (fol 219 u 220) li xehdet fl-udjenza tat-30 ta` Mejju 2007 quddiem din il-Qorti diversament presjeduta.

Rat hmistax-il ritratt li kienu prezentati mill-konvenuti.

Rat it-traskrizzjoni tad-deposizzjoni ta` Mary Doris Veneziani (fol 237 u 238) li xehdet in kontroezami fl-udjenza tal-10 ta` Ottubru 2007 quddiem din il-Qorti diversament presjeduta.

Rat it-traskrizzjoni tad-deposizzjoni ta` Dorothy Warrington (fol 242 sa 262) u d-dokument li esebiet meta xehdet in kontroezami fl-udjenza tas-27 ta` Frar 2008 quddiem din il-Qorti diversament presjeduta.

Rat it-traskrizzjoni tad-deposizzjoni ta` Victor Farrugia (fol 264 sa 268) li xehed in kontroezami fl-udjenza tat-28 ta` April 2008 quddiem din il-Qorti diversament presjeduta.

Rat it-traskrizzjoni tad-deposizzjoni ta` Mary Grace Grima (fol 287 sa 300) li xehdet in kontroezami quddiem l-Assistent Gudizzjarju Dr. Mariella Schembri Gonzi fis-seduta tas-7 ta` Jannar 2009.

Rat zewg ritratti ohra li kienu esebiti mill-atturi.

Rat it-traskrizzjoni tad-deposizzjoni ta` Joseph Veneziani (fol 306 sa 314) li xehed in kontroezami quddiem l-Assistent Gudizzjarju Dr. Mariella Schembri Gonzi fis-seduta tat-30 ta` Marzu 2009.

Rat il-verbal tal-access li kien kondott minn din il-Qorti kif presjeduta fis-26 ta` Jannar 2010 (fol 332 u 333).

Rat in-nota ta` osservazzjonijiet tal-atturi li kienet prezentata fit-30 ta` Marzu 2010.

Rat in-nota responsiva tal-konvenuti li kienet prezentata fit-13 ta` Lulju 2010.

Rat id-digriet taghha moghti fl-udjenza tal-11 ta` Ottubru 2010 fejn halliet il-kawza ghas-sentenza *in difett ta` ostakolu*.

Rat l-atti tal-kawza.

Ikkunsidrat :

II. <u>Id-Dritt</u>

Din hija kawza dikjaratorja.

Fl-ewwel miz-zewg talbiet taghhom, l-atturi qeghdin jitolbu lil din il-Qorti sabiex tiddikjara u tiddeciedi illi huma l-proprjetarji ta' l-ghalqa msejha ta' San Anard limiti taz-Zabbar go Wied il- Ghajn tal-kejl ta' ghaxart elef, mija u sitta u disghin metru kwadru (10,196 mk), tmiss mill-grigal ma' triq pubblika ma' xatt il-bahar, mill-majjistral ma' beni tal-Gvern u mix-xlokk ma` beni ta' Michael Saliba. Qeghdin iressqu din it-talba fuq il-premessa li l-art kienet propjeta` ta` missierhom Giuseppe Farrugia (l-atturi huma l-eredi tieghu) ghax kienet fil-pussess tieghu ghal aktar minn sittin sena (u allura minn qabel l-1944). Fit-tieni talba, l-atturi qeghdin jitolbu dikjarazzjoni u decizjoni minn din il-Qorti li l-pussess taghhom huma ahjar minn dak tal-konvenuti ghaliex l-atturi jsostnu li akkwistaw il-propjeta` in kwistjoni bil-preskrizzjoni akkwizittiva tat-tletin (30) sena..

Min-naha taghhom, il-konvenuti <u>jikkontestaw</u> il-fondatezza tat-talbiet attrici billi jghidu li missierhom il-mejjet Giuseppe Borg kien akkwista l-ghalqa in kwistjoni tal- kejl circa ta' tmien tomniet u tlett mondelli, delineata bl-ahmar fil-pjanta markata Dok.AF1 permezz tal-kuntratt tal-14 ta' Lulju 1923 fl-atti tan- Nutar Dottor Francesco Giorgio Schembri (Dok. AF2).

In **succint**, il-preskrizzjoni akkwizittiva trentennali tippresupponi pussess legittimu ta’ tletin (30) sena. Huwa pussess civili li ghandu jkun materjali u intenzjonali, jigifieri l-*animus* tal-possessur li jgawdi d-dritt fuq il-haga bhallikieku hu kien proprjetarju. Minbarra dan, il-pussess necessarju ghal din it-tip ta’ preskrizzjoni jrid ikun ukoll wiehed legittimu jigifieri kontinwu, mhux interrott, pubbliku u mhux ekwivoku.

Dwar il-preskrizzjoni akkwizittiva trentennali, Il-Qorti tal-Appell fis-sentenza taghha tat-13 ta` Marzu 1953 fil-kawza “**Caruana et vs Vella**” (Vol.XXXVII.I.105) il-Qorti tal-Appell qalet hekk –

Illi pero` kif intqal ghall-effacija taghha bhala akkwizittiva, din il-preskrizzjoni tippresupponi l-pussess legittimu li trid il-ligi ghaz-zmien kollu tat-trentennju. Hu maghruf illi l-elementi tal-pussess civili huma tnejn, dak materjali, il-poter ta` fatt fuq il-haga, u l-iehor intenzjonali, l-animu tal-possessur li jgawdi d-dritt fuq il-haga bhallikieku hu kien il-propjetarju taghha – animus et corpus ; corpus possessionis et animus possidendi vel animus domini. Ghalhekk mhux pussess civili dak li jonqos fih wiehed jew l-iehor minn dawn iz-zewg elementi b`mod li mhijiex bizzejjed id-detenzjoni tal-haga jew it-tgawdija taghha mhux bhala haga proprija imma bhala haga ta` haddiehor ghax allura din tkun biss detenzjoni jew tgawdija prekarja ... Hu elementari li lil min jallega l-preskrizzjoni trentennali ma jistax jigi oppost in-nuqqas ta` titolu jew ta` bona fede ... Dan il-pussess b`ligi ghandu jkun kontinwu, mhux miksur, pacifiku, pubbliku u mhux ekwivoku.

(ara wkoll – “**Azzopardi vs Farrugia**” – Qorti tal-Appell – 23 ta` Novembru 1962 – Vol XLVI.I.361)

Fis-sentenza tat-28 ta` Mejju 2010 moghtija mill-Qorti tal-Magistrati (Ghawdex) Gurisdizzjoni Superjuri fil-kawza “**Farrugia et vs Cassar et**” [**AE**] kienet citata silta minn sentenza tat-Tieni Sezzjoni Civili ta` l-*Corte di*

Cassazione tal-Italja moghtija fit-18 ta` April 2003 fejn kien inghad hekk –

"*il possesso ad usucapionem dei beni immobili deve essere non solo continuato, ininterrotto e pacifico, ma anche pubblico ed esercitato coscientemente, nel senso, cioè, che deve concretarsi* ***in un potere che si manifesti attraverso fatti e comportamenti, in una attività intenzionale del possessore, corrispondente all'esercizio di un diritto dominicale sull'immobile*** *(o di altro diritto reale di*
godimento sullo stesso. [enfasi tal-Qorti].

Il-Qorti ta` Ghawdex imbaghad kompliet –

Il-possessur irid ikun wera li qieghed jagixxi bl-animus rem sibi habendi, cjoe' l-intenzjoni li qieghed jagixxi bhala l-proprjetarju esklussiv tal-haga.

L-atturi qeghdin isostnu l-pretensjoni taghhom ghall-fini tat-talbiet fuq il-preskrizzjoni akkwizitiva trigenarja bil-pussess taghhom tal-art in kwistjoni `*animo domini*` . Din l-ghamla ta` preskrizzjoni ma tirrikjedix la titolu u lanqas *bona fides*. Ghalhekk bis-semplici pussess legittimu ta` tletin sena l-possessur tal-haga jakkwista l-proprjeta` ta` l-istess haga posseduta minnu.

Fis-sentenza taghha tal-5 ta` Lulju 2004 fil-kawza "**Pace vs Abela**" (konfermata mill-Qorti tal-Appell fit-30 ta` Settembru 2011) din il-Qorti diversament presjeduta (**PA/LFS**) qalet hekk –

Fil-kaz tal-preskrizzjoni akkwisittiva trentennali ma hemmx bzonn il-"giusto titolo" u lanqas il-"buona fede" minhabba l-elementi tat-trapass taz-zmien u dak tal-pussess. Biex il-pussess trentennali jaghti lok ghall-uzukapjoni, hemm bzonn li ma jkunx ekwivoku, u li jkun"animo domini ...

l-bona fede ma hix eskluza bil-fatt illi l-preskrivent kien jaf li l-haga kienet ta` haddiehor ghax hu bizzejjed li l-preskrivent ikollu l-intenzjoni li jsir il-proprjetarju tal-haga. Imma l-pussess ta` tletin sena jrid ikun legittimu, jigifieri kontinwu u mhux interrott, pacifiku, pubbliku u mhux ekwivoku. Ir-rinunzja ghall-uzukapjoni bhala `causa acquisitionis` tista` tkun tacita, cioe` deducibbli mill-fatt li jimplika l-abbandun tal-jedd akkwistat, u d-dikjarazzjoni tal-preskrivent fis-sens li l-haga mhix tieghu, timplika rinunzja tacita ghad-dritt akkwistat minnu bl-uzukapjoni" (Vol. XXXV P I p 105) u dan kif ikkonfermata fis-sentenza moghtija minn din il-Qorti kif diversament ippreseduta fil-kawza fl-ismijiet "It-Tabib Dr. Carmel Apap Bologna Sciberras d`Amico Inguanez vs Emanuel Sammut" deciza fit-28 ta` Marzu, 2003.

Il-ligi tikkwalifika l-kwalita` ta` l-pussess li jrid iwassal ghall-preskrizzjoni akkwizittiva trentennali. Fis-sentenza taghha tat-2 ta` Marzu 1963 fil-kawza "**Spiteri vs Saliba"** (Vol. XLVI,I.149) il- Qorti tal-Appell qalet li l-*possesso dev`essere una manifestazione esteriore e visibile del fatto che si pretende di acquistare.* **Ricci** fid-*Diritto Civile* jsostni li mhux bizzejjed li l-possessur jallega li kellu l-*animo domini* u jieqaf hemm ... *ma esige che esso si trova in tal condizione, in rapporto al suo possesso, che questo apparisca esternamente un vero possesso in nome proprio, non gia` detenzione della cosa in nome altrui.*

Ghalhekk sabiex il-pussess ikun tassew legittimu, irid ikun kif imfisser fl-Art.561 tal-Kap.16. u cioe` irid ikun hemm it-tgawdija ta` jedd li wiehed izomm jew jezercita bhala tieghu innifsu u allura ezercizzju ta` jedd assolut u esklussiv. Mhux bizzejjed li dak l-ezercizzju ikun bil-buona grazzja jew tolleranza (ara **Vol. XXXV P II p 341** ; "**Fenech vs Aquilina" –** Prim`Awla tal-Qorti Civili **-** 18 ta` Ottubru 1984 u "**Manfre` vs Spiteri Maempel et"**, Appell Civili, 24 ta` April 1989). Atti ta` mera tolleranza ma jistghux jiswew bhala bazi ta` pussess lanqas jekk jigu ezercitati minn zmien antikissimu u immemorabbli ("**Fenech et vs Salomone et**", Appell Civili, 1 ta` Frar

1971). Josserva **Laurent** (Diritto Civile, Vol. XXXII, para. 297) - "*colui che gode per tolleranza non ha nessun titolo, salvo un consenso del proprietario che questi puo ritirare da un` istante all` altro*." Dan jinghad ghaliex persuna li zzomm il-haga f'isem haddiehor jew il-werrieta taghha ma tistax tippreveskrivi favur taghha stess. Fost dawn il-persuni hemm il-kerrejja, id-depozitarji u l-uzufruttwarji.

Ghalkemm il-pussess jehtieg li jkun kontinwu u mhux miksur ghaz-zmien kollu li tghid il-ligi, l-attur fil-prova tal-kontinwità ghandu l-ghajnuna ta` prezunzjonijiet *iuris tantum*, bhal ma hi dik *probatis extremis media præsumuntur*, li tohrog mill-**Art.529 tal-Kap.16**. - *Mill-pussess attwali ma titnissilx prezunzjoni ta` pussess fl-imghoddi, hlief jekk il-pussessur ikollu titolu ; f`dan il-kaz, jekk ma jigix ippruvat il-kuntrarju, jinghadd li hu kien fil-pussess mid-data tat-titolu.* Inoltre l-possessur li qed ivanta l-akkwist tramite l-uzukapjoni m`ghandux ghalfejn juri li kien f` kuntatt **kostanti** ma` l-oggett in kwistjoni. **Baudry Lancantinerie** jghidu hekk - *"...non e` necessario che il possessore sia stato in contatto costante con la cosa....*

Ikkunsidrat :

III. Il-Provi

Dik attrici **mhijiex** l-*actio reivendicatoria.*

Fis-sentenza taghha tad-9 ta` Marzu 2011fil-kawza "**Xuereb et vs Aquilina et**" din il-Qorti diversament presjeduta (**PA/JRM**) dwar l-azzjoni ta` rivendika qalet hekk –

l-azzjoni li biha l-parti attrici titlob li dikjarata sidt il-gid immobbli li jkun jinsab f'idejn il-parti mħarrka, bil-ħsieb

li tieħdu lura f'idejha mingħand min ikun fil-pussess u fl-istat li jkun jinsab fih dak il-gid fil-waqt tas-sentenza.

Jirrizulta li l-art in kwistjoni mhijiex fil-pussess tal-konvenuti.

Fost provi ohra, hemm ix-xiehda ta` Vestru Saliba, li ghandu ghelieqi f`San Anard, Haz-Zabbar, xehed li *lill-atturi kollha nara jahdmu din ir-raba`* (u cioe` ir-raba in kwistjoni. Issa dan Saliba dwar l-atturi jghid illi *m`ghadniex nitkellmu bejnietna u ahna ma nitkellmux minhabba kwistjoni ta` kacca, il-bqija m`ghandhna xejn bejnitena.* Eppure jixhed li *l-konvenuti ma jidhirlix li qatt rajthom f`din ir-raba`. Jekk jidhlu mix-xatt ma nkunx naf ghax jien ma nkunx `l hemmhekk.*

Fil-fehma ta` din il-Qorti, fil-kawza tal-lum, hemm nieqes it-tieni element tal-*actio reivindicatoria* u cioe` *li l-konvenut ikun jippossjedi l-haga* (ara s-sentenza ta` din il-Qorti [Onor. Imhallef Joseph Caruana Colombo] tal-14 ta` Dicembru 1951 fil-kawza "**Copperstone vs Grech et**".

Ghalhekk propju ghaliex dik tal-lum **mhijiex** l-*actio reivindicatoria*, fejn huwa pacifiku li tapplika l-prova *diabolika* li tispetta lill-attur, fil-kawza tal-lum, il-piz tal-prova, ghalkemm jibqa` jispetta lill-atturi, jibqa` dak tal-**bilanc ta` probabilitajiet**.

Meta f`kawza ta` din ix-xorta gudikant jigi biex iqis il-kumpless tal-provi li jitressqu ghall-konsiderazzjoni u gudizzju tieghu, il-kriterju rilevanti mhuwiex jekk assolutament jemminx dak li jkun gie spjegat lilu, *izda jekk dawk l-ispjegazzjonijiet humiex verosmili fic-cirkostanzi svarjati tal-hajja* (**"Borg vs Bartolo"** – Appell Inferjuri – 25 ta` Gunju 1980). Hekk meqjusa dawk il-provi, il-grad rikjest fil-kamp civili huwa dak li bizzejjed li jkun inissel **certezza morali** fil-mohh tal-gudikant li tkun indotta minn

preponderanza ta` provi fuq bilanc ta` probabilitajiet (**"<u>Caruana vs Laurenti</u>"** – Prim`Awla tal-Qorti Civili – 8 ta` April 1994 ; **"<u>Borg vs Manager ta` l-Intrapriza tal-Halib</u>"** – Prim`Awla tal-Qorti Civili – 17 ta` Lulju 1981; **"<u>Vassallo vs Pace</u>"** – Vol.LXX.II.144 u **"<u>Zammit vs Petrococchino</u>"** – Appell Kummercjali – 25 ta` Frar 1952).

Dan premess, li gej huwa **<u>sunt</u>** tal-ghadd ta` provi li tressqu.

L-ewwel ma xehdu kienu l-atturi u cioe` l-ulied ta` Giuseppe u Michelina Farrugia. Maghhom xehdet ukoll ommhom Michelina Farrugia (fol 68)

Kif l-ghalqa spiccat ghand l-attur tispejgah **<u>Michelina Farrugia</u>** meta tixhed hekk –

... Jien izzewigt lil dan Joseph Farrugia ftit qabel ma bdiet f`Malta it-tieni Gwerra Dinija fl-1940. Zewgi mindu kien guvni kien habib ma` wiehed Salvu Boirg li kienu jghidulu "iz-Zundajnu". Dan kellu ghalqa taht il-Fortizza ta` San Anard li fiha kien jonsob u jahdem xi bicciet minnha. Zewgi kien imur f`din l-ghalqa ma` dan Salvu ghax minbarra li kienu hbieb kellhom l-istess namur. Wara li spiccat il-gwerra, xi erba` snin wara z-zwieg, dan Salvu Borg iddecieda li jcedi din l-ghalqa u ftiehem ma` zewgi li jcedilu u kemm ghax kienu hbieb u ghax kien jaf li konna fqar hafna ma riedx flud minghand zewgi u zewgi accetta li jiehu l-ghalqa minghandu bla flus. Jiena u zewgi konna nemmnu li Salvu Borg kien sid l-ghalqa u qaghda fuq kliemu "li minn hawn ma jista` jkeccikom hadd". Ghand in-Nutar pero` qatt ma morna biex naghmlu kuntratt.

L-attrici **<u>Rita Busuttil</u>** tixhed *inter alia* a fol 23 illi –

... Jiena niftakar ukoll meta kont zghira norqod fuq il-bejt tal-kamra li qieghda go l-imsemmija ghalqa u kont norqod flimkien ma’ huti hemmhekk.

... Jien niftakar lill- missieri jkabbar hxejjex f’din l-ghalqa.

... Jiena niktakar ukoll lil missieri jmur ukoll fl-ghalqa l-ohra, liema ghalqa kienet mixrija ghand missieri bil-qbiela. Pero` kienet din l-ghalqa ta’ San Anard li xorta wahda l-familja taghna dejjem morna f’din l-ghalqa, dejjem hadna hsiebha, hdimniha u nghixu hemmhekk.

Oht Rita, l-attrici **Grace Axiaq** a fol. 24 tixhed *inter alia* illi –

... Jiena llum ghandi 60 sena.

Missieri dejjem kellu l-ghalqa msejha ta’ San Anard limiti taz- Zabbar go Wied il-Ghajn.

... Jiena u ommi konna naqtghu il- kappar minn din l-ghalqa u huti Leli, Ninu u Zeppi kif bdew jikbru kienu jghinu lill-missieri jahdmu go l-ghalqa msemmija. Jien niftakar ukoll li missieri kien jahrat ir-raba’ bil- mohriet u bl-ghajnuna tal- hmara.

... Ahna fis-sajf fil-weekend konna norqdu hemmhekk.

... Missieri dejjem jghidilna inkluz din l-ghalqa hija taghna, u kien jghidilna hudu hsiebha u ahdmuha peress li din l-ghalqa ta’ San Anard hija taghna.

Ahna ma nafu lil hadd u ahna ma konna nhallsu kera lil hadd. Fil-fatt din l-ghalqa kienet f’idejn missieri minn qabel ma zzewweg u niftakar lill-ommi tghidli li kienet ghand missieri minn qabel ma zzewwigtu. Ommna u missierna zzewgu fiz-zmien tal-Gwerra. Ghalhekk l-ghalqa hija taghna u kienet dejjem taghna.

Fl-ahharnett, nixtieq inzid li niftakar ukoll lil certu Pawlu Vella bil-laqam ta` l-Iskavun li kien talab lil missieriu biex jikrilu bicca minn din l-ghalqa ta` San Anard biex ikun jista` jinsob fiha.

Wild ohra ta` Giuseppi u Michelina Farrugia, l-attrici **Carmen Grech** fl-affidavit tixhedt *inter alia* a fol 26 illi –

... F'din l-ghalqa niftakar lill-missieri ikabbar patata, ful, aghra baghli, basal u anki piselli. Jiena niftakar ukoll li f`din l-ghalqa hemm vaska u kien jingemgha l-ilma tax-xita.

... Nista` nghid ukoll li missieri kien marad bil-qalb fl-ahhar tas-sittinijiet pero` xorta missieri kien jinzel jahrat l-ghalqa ta' kuljum filghaxijiet pero' dan kien jaghmilha bl-ghajnuna ta' huti s-subien.

Niftakar ukoll li missieri kien ukoll jinzel go ghalqa ohra li kellu x-Xghajra Haz-Zabbar liema ghalqa kienet m,ikrija ghandu bil-qbiela u huti kollha nkluz jiena bqajna ninzlu go l-ghalqa ta` San Anard liema ghalqa hija l-kwistjoni ta` din il-kawza.

Missieri dejjem kien jghid li din l-ghalqa ta' San Anard hija tieghu u hadd qatt ma gie ghandna jghidilna li din l-ghalqa hija taghhom. Kienet biss sentejn ilu (u cioe` fl-2002) *li smajna b`dan l-ahbar. Fl-ahharnett, nixtieq nghid ukoll li ommi kienet tghidli li din l-ghalqa ta' San Anard kienet ta' missieri qabel ma zzewweg u din l-ghalqa kienet hafna ghal qalbu peress anki kien ihobb jonsob fiha.*

Wild iehor tal-konjugi Farrugia, l-attur **Anthony Farrugia** jixhed *inter alia* a fol 26 illi –

... Nifatakar minn ckuniti lil missieri u ommi u l-ahwa l-kbar jahdmu l-ghalqa ta' taht il-Fortizza ta' San Anard li kien fiha tlitt kmamar u haffirna fiha tlitt ibjar minn fejn konna niehdu l-ilma ghax-xorb u t-tisqija ghax l-

ghalqa tinhadem fi rqajja tal-hamrija u l-hamrija kienet ghammiela.

... dejjem qalilna li l-ghalqa ta' taht il-Fortizza ta' San Anard kienet tieghu u ommi Michelina Farrugia nee Pulis li ghadha hajja dejjem tghid li l-ghalqa kienet taghna.

... qabel ma tfacca dan l-incident ma' dawn in-nies tax-Xghajra xi sentejn ilu, ma niftakarx li xi hadd gie jghidilna li l-ghalqa mhix taghna jew l-ghalqa tieghu jew ta' xi hadd iehor jew xi hadd gie ghal flus jew xi haga ohra minn ghand missieri jew ommi u l-anqas hadd ma tana fastidju, kecciena jew tellfinna l-pussess ta' l-ghalqa. Anqas ma niftakar li xi hadd qabel baghatilna xi karta mill-Qorti, gabilna l- Pulizija jew tellana l- Qorti imhabba din l-ghalqa.

Kieku gara hekk zgur li kont inkun naf ghax missieri u ommi kollox kienu jghidulna u ghalhekk nista` nghid, minn ckuniti u sa kemm twassalli il- memorja, li hadd qabel dan l- incident ta' dawn in-nies li gara xi sentejn ilu, ma tana fastidju jew bi kliem jew kitba talabna l-ghalqa in kwestjoni ghax qal li kienet tieghu.

Wild iehor, l-attur **<u>Joseph Farrugia</u>** jixhed a fol 29 u jikkorrabora lil huh Anthony Farrugia. Ighid ukoll illi –

... Kien biss xi sentejn ilu meta kienet giet Mary Doris Veneziani mix- Xghajra li l-ewwel qaltli l-ghalqa in kwestjoni kienet taghha, imbaghad darba ohra qaltli li kienet ta' zijiuha jew ta' nannuha u jiena hallejta tghid li trid ghax kont cert li l-ghalqa kienet taghna.

... L-ghalqa taghna ta' taht il-Fortizza ta' San Anard dejjem zammejna mahduma fejn tinhadem u nuzawha wkoll ghad-delizju taghna bil- kacca u nsib.

L-atturi **<u>Emanuel Farrugia</u>** u **<u>Pawlu Farrugia</u>** (ara fol 30 u 31) jikkorraboraw lil huthom l-atturi l-ohra. Tal-ahhar izid –

... *Niftakar li konna nnizzlu d-demel ghal gol-ghalqa u naghmlu li jkun hemm bzonn go l-ghalqa. Jiena kont niddeletta naghmel ix-xogholijiet fuq il-hitan tas-sejjiegh u kont jiena li kont inzomm il-hitan fi stat tajjeb.*

... Jien ili mmur f'din l-ghalqa minn meta twelidt u niftakar ukoll li konna norqdu, nieklu u nilghabu hemmhekk specjalment fil- weekends u fis-sajf. Huti kollha nkluz jiena konna nghinu lill- ommna u missierna fl-ghalqa, liema ghalqa ghandha partijiet li huma bil- blat u hemm partijiet ohrajn fejn jinhadem.

Fl-istess sens jixhdu atturi ohra **Alfred Farrugia** u **John Farrugia** (ara fol 32 u 33).

Xehdu mbaghad persuni midhla tal-inhawi tal-ghalqa in kwistjoni bhal **Carmelo Grech** (fol 43) **Paschal Pulis** (fol 44) **Paul Vella** (fol 45) u **Joseph Pulis** (fol 46), li ma jirrizultax li huma familjari tal-atturi, in konferma tal-fatt li Giuseppe Farrugia (li kien maghruf bhala *Tan-Nann*) kellu l-pussess ta` l-ghalqa in kwistjoni.

In partikolari, Paschal Pulis jixhed illi huwa kien jara lil Giuseppe Farrugia fl-ghalqa tieghu ta` taht il-Fortizza ta` San Anard u jsemmi zmien li kien imur sa hamsa u tletin (35) sena qabel l-2004. Paul Vella jixhed illi - *kont nara lil dan Joseph Farrugia fl-ghalqa tieghu, jew jahdem xi bicca, jew jirgha xi moghoz jew jonsob. Hu kien ikollu lil uliedu mieghu li kienu jiehdu gost fl-ghalqa taghhom. Meta tlabtu jikrili roqgha mill-ghalqa tieghu biex nuzaha ghall-kacc, ma tanix ghax billi kellu hafna tfal, ma setax inaqqas milli kellu.* Joseph Pulis jikkonferma li - *Naf li l-ghalqa dejjem kienet f'idejn dan Joseph Farrugia, qatt ma rajt lil haddiehor fiha hlief tal-familja tieghu u kont nifhem li l-ghalqa kienet tieghu. Naf li l-ghalqa fiha hafna blat u ftit hamrija, il- bicciet tal-hamrija kienu jinhaddmu, il-bqija Farrugia kien jirgha xi moghoziet.*

Xehdu wkoll persuni ohra.

In-**Nutar Carmelo Lia** ppubblika l-*causa mortis* ta` Giuseppe Farrugia. Dan *inter alia* stqarr li meta kellem lill-attur sab li l-art in kwistjoni kellha tkun dikjarata ghaliex kienet akkwistata b`titolu ta` preskrizzjoni akkwizittiva tat-tletin sena minn Giuseppe Farrugia. U kompla hekk (ara fol 48) –

... *B'xi mod jew iehor konna stabbilejna li ma hallasx qatt qbiela lill- hadd, illi dahal fil- post, kif naqbad nghid, dahal mhux bi glied imma lanqas forza, imma dahal fil-post u baqa' hemmhekk ghall dawn is-snin kollha ... wasalt ghall- konkluzjoni illi kien hemm prova sufficjenti illi din il-proprjeta' tigi proprjeta' ta' dana Guzeppi.*

Alfred Farrugia mid-Dipartiment tal-Biedja jaghti hjiel ta` kif dahlu l-konvenuti fil-kwistjoni u cioe` ghal habta ta` **Mejju tal-2002** fis-sens illi dawn (partikolarment jirreferi ghal Alfreda Farrugia u Doris Veneziani) marru jirregistraw l-art f'`isimhom bhala sidien u bdiewa u pproducew il-kuntratt li kien esebit man-nota tal-eccezzjonijiet. Wara marru l-atturi biex jirregistraw l-art huma wkoll u gabu maghhom il-*causa mortis*. Billi inqalghet il-kwistjoni, ix-xhud waqqaf ir-registrazzjoni Ix-xhud ippreciza li meta marru l-konvenuti huma qalu li fl-art ma kien hemm hadd. Il-pjanta tal-art li gabu l-partijiet ma kellhiex l-istess daqs. Dik infatti tal-atturi kienet akbar. Id-differenza hija markata bl-isfar fuq il-pjanta a fol 71A, tammonta ghal zewgt itmiem raba` u mad-Dipartiment tal-Biedja ma kienet registrata fuq hadd.

B`riferenza ghall-parti markata bl-isfar, **ix-xhud ippreciza** (fol 71C) –

Fl-1944 din il-bicca bl-isfar kienet registrata fuq Saliba, llum ma hi registrata fuq hadd. Ir-raba` in kwistjoni hija biswit dik ta` Saliba. Fil-kuntratt ta` Alfreda Farrugia din l-art bl-isfar mhix qeghda fiha, fil-

fatt il-kuntratt li gabu Farrugia jidher fil-kuntratt li qeghda fil-pussess tal-atturi. Veneziani mhux qed jitolbu li din l-parti s-safra hija taghhom. L-art li ghandhom f`idejhom Farrugia qatt ma giet registrata ghandna.

Fil-kontroezami ta` l-attur Joseph Farrugia (ara fol 98) jissemma kif il-konvenuti marru fuqu biex ighidulu li l-art li kienu qed jokkupaw l-atturi kienet taghhom. Dan kien fl-2002.

Fil-process l-atturi esebew numru ta` ritratti fejn juruhom fl-ghalqa nin kwistjoni minn mindu kienu ferm izghar fl-eta` u cioe` tfal.

Min-naha tal-atturi, mhux kontestat li huma kienu jafu lil x`uhud mill-konvenuti billi l-konvenuti kienu mix-Xghajra fejn missier l-atturi kellu ghalqa bi qbiela. Il-kontestazzjoni netta tal-atturi hija li l-konvenuti qatt marru fl-ghalqa in kwistjoni u kellmuhom dwarha qabel inqalghet il-kwistjoni.

Fil-kontroezami ta` persuni estranej ghall-familja tal-atturi, ma rrizultax rabta jew presenza tal-konvenuti fl-art in kwistjoni matul is-snin.

Min-naha tal-konvenuti, xehdet **Dorothy Warrington** (korraborata mix-xiehda ta` missierha **Victor Farrugia**) li stqarret li l-art in kwistjoni kienet wirt tan-nannu taghha. Meta kienet tifla gieli kienet tmur hemm ma` ommha Alfreda Farrugia biex taqta` l-kappar. Skond ix-xhud, hemm hi qatt ma rat nies. Kien fl-2002 li tkellmu ghall-ewwel darba mal-atturi. Kienu marru hemm wara li l-Gvern kien esproprija xi art taghhom f`dawk l-inhawi u riedu jkunu jafu x`kien fadlilhom. Fl-art laqghuhom l-atturi Anthony u Alfred Farrugia u riedu jkunu jafu x`kienu qeghdin jaghmlu hemm. Billi hija qaltilhom li l-art kienet

tal-familja gejja minn wirt, kellmuhom u, skond ix-xhud, accettaw li hemm ma kienx taghhom.

Xehed is-surveyor **Frank Ebejer** li kien ma` Dorothy Warrington meta maret fuq is-sit fl-2002 u *inter alia* fil-presenza tieghu l-ahwa Farrugia qalu hekk –

... wiehed minnhom qal lil Dorothy li kienu gia` qalulha li jafu li dina l-ghalqa ma kenitx taghhom. Ziedu jghidu li qatt ma kienu hallsu kera pero` ma kienux lesti johorgu mill-ghalqa jekk ma juruhomx xi kuntratt li juri li kienu l-propjetarji.

Alfreda Farrugia tixhed a fol 165 –

Fl-ghalqa taghna tal-Qattus gieli mort nigbor il-kappar u l-bebbux u hadd qatt ma rajt hemmhekk. Tul il-medda ta` snin dhalt kemm –il darba go l-ghalqa taghna u tlajt diversi hbula taghha u hadd qatt ma zammni. Ma kien ikun hemm hadd, lanqas mansab. Nispjega li l-ghalqa taghna fiha xi tmint itmiem u hija kollha blat fil-wicc hlief ghal parti zghira fin-naha ta` fuq.

Grace Grima tixhed li fejn kienu jkunu l-atturi jew min minnhom kienu f`art li kienet tinsab mitt metru boghod mill-art taghhom. F`taghhom ma kien ikun hemm hadd.

Xhieda ohra li ressqu l-konvenuti huma fl-istess kuntest.

Ikkunsidrat :

IV. Ir-Risultanzi

Il-mod tal-akkwist tal-proprjeta jiddistingwi ruhu bejn originali u derivattiv. Huwa titolu originali dak li l-bazi tieghu ma jiddependix minn titolu precedenti. Titolu derivattiv hu dak li jsehh bit-trasmissjoni ta` dritt minn soggett tad-dritt ghal iehor. <u>Ezempju tipiku ta` akkwist originali hija l-preskrizzjoni akkwizittiva ta` tletin sena, li ma tiddependix minn akkwist minghand haddiehor</u>. Hu biss fil-kaz ta` akkwist derivattiv li jigi applikat il-principju li l-akkwist jiddependi mill-esistenza tad-dritt tal-awtur. Il-konsegwenza hi li l-akkwist b`titolu originali hu iktar b`sahhtu minn titolu derivattiv, ghas-semplici raguni li fil-kaz tal-ahhar jista` jkollok sitwazzjoni li persuna takkwista dritt minghand min mhuwiex sid.

Abbazi tal-assjem tal-provi, dak li trid tistabilixxi din il-Qorti huwa jekk il-pussess tal-atturi jew tal-aventi causa taghhom kienx inkella le – kontinwu, mhux miksur, pacifiku, pubbliku u mhux ekwivoku ghal aktar tletin (30) sena jew aktar.

Irrizulta li kien biss fl-**<u>2002</u>** li ghall-ewwel darba ivvantaw dritt fuq l-art in kwistjoni meta Dorothy Warrington (fil-presenza ta` missierha u tas-surveyor Frank Ebejer) kellmet lil uhud mill-atturi fuq il-post u wara ommha marret tirregistra l-art fid-Dipartiment tal-Biedja.

Mela l-*punctum temporis* <u>rilevanti</u> huwa x`gara fis-sit mill-1972 sa dakinhar. Mill-provi akkwisiti jirrizulta bl-aktar mod car u inekwivoku li f`dawk it-tletin (30) sena, u certament ghal bosta snin qabel, l-atturi u l-aventi causa taghhom kienu fil-pussess tal-art.

Anke minn konstatazzjoni **<u>oggettiva</u>** li ghamlet din il-Qorti waqt l-access li hija stess ikkonduciet jirrizulta minghajr l-icken dubju (altru milli l-"bilanc ta` probabilitajiet") li l-atturi huma fil-kontroll assolut tas-sit sahansitra mill-fatt li fejn jinsabu l-kmamar fil-parti ta` fuq

(uhud anke abitativi) huma f`parti fil-gholi u l-bqija f`dizlivell anke jekk hafif. Li jfisser li jekk xi hadd qabel l-2002 kien jintrometti ruhu fl-inhawi kien jigi notat.

Il-Qorti ma tarax fix-xiehda ta` persuni li ressqu l-konvenuti grad ta` pussess, jew asseriment ta` titolu ta` propjeta` qawwi bizzejjed biex jkikkontrasta dak tal-atturi. Li tour fl-art in kwistjoni tigbor il-kappar (meta jkun zmienu naturalment) jew tfittex ghall-bebbux (wara l-ewwel xita naturalment), bl-akbar rispett ghall-konvenuti, fil-kampanja Maltija, ma jistax jamonita ghall-affermazzjoni tat` titolu.

Il-provi juru li kemm fil-perijodu in kwistjoni kif ukoll qabel, l-atturi ghamlu uzu esklussiv ta` l-art mertu ta` din il-kawza bhala l-proprjeta` esklussiva taghhom. Il-benefikati (per ezempju l-bjar u l-harsien tal-hitan tas-sejjiegh) li saru fl-art de qua mhux kontestati mill-konvenuti u huma att *animo domini*. Min-naha taghhom, il-konvenuti ma ghamlu l-ebda att *animo domini* fl-art qabel l-2002.

Il-pussess tal-art da parti tal-atturi fil-perijodu in kwistjoni u anke qabel kien bla dubju kontinwu, mhux miksur, pacifiku, pubbliku u mhux ekwivoku. Fis-sentenza taghha tat-23 ta` Novembru 1962 fil-kawza "**Azzopardi noe vs Farrugia**" (Vol XLVI.I.36l) il-Qorti tal-Appell qalet hekk dwar il-preskrizzjoni vantata mill-atturi f`din il-kawza - *irid juri li huwa sahhah fih il-pussess kontinwu, mhux miksur, pacifiku, pubbliku u mhux ekwivoku u ghal zmien determinat mil-ligi. Dawn il-kondizzjonijiet juru l-kwalita` tal-pussess animo domini, li ghandu jkun akkoppjat maz-zmien rikjest mil-ligi biex isahhah il-preskrizzjoni.*

Din il-Qorti tghid li fuq l-iskorta tal-kumpless tal-provi li tressqu, hija sodisfatta li l-atturi u ta` qabilhom kienu u baqghu jokkupaw wahedhom fis-sens li trid il-ligi l-art in

kwistjoni ghaz-zmien kollha tal-preskrizzjoni akkwizittiva tat-tletin sena.

It-titolu naxxenti mill-kuntratt li pprezentaw il-konvenuti ma jistax ikun ahjar minn tal-atturi. Din il-Qorti hija tal-fehma li tkun f'lokha riferenza ghas-sentenza ta` din il-Qorti diversament presjeduta (**PA/PS**) fil-kawza "**Testaferrata Bonici et vs Montanaro"** deciza fis-27 ta` Gunju 2003 –

Din il-prova tad-dominju tista` ssir mhux biss permezz ta` titolu izda anke bi kwalsiasi mezz iehor. "In difetto di un titolo l`attore e ammesso a provare il suo dominio con qualunque altro mezzo permesso dalla legge" (Vol. VII p390; Vol. II p 893). Hija allura permessa skond il-parir awtorevoli tal-Fadda (paragrafu 341) anke prova kongetturali jew semplici presunzjoni in kwantu "ne occorre quindi che l`attore giustifichi in mod pieno il da lui vantato dominio, ma basta che fornisca argomenti prevalenti a quello del suo avversario.

Mill-provi rrizulta li qabel l-2002 sahansitra saz-zmien tat-Tieni Gwerra Dinija hadd ma ddisturba lill-atturi jew lill-aventi causa taghhom fil-pussess tal-art de qua. Ghalhekk favur l-atturi ghaddiet il-preskrizzjoni akkwizittiva trigenarja.

Id-Decide

Ghar-ragunijiet kollha premessi, din il-Qorti qeghda taqta` u tiddeciedi din il-kawza billi, filwaqt illi tichad l-eccezzjonijiet tal-konvenuti, qeghda tilqa` t-talbiet attrici, bl-ispejjez jithallsu kollha mill-konvenuti.

< Sentenza Finali >

---------------------------------TMIEM---------------------------------